

KÁNTOR ZOLTÁN – PÁSZKÁN ZSOLT

A HATÁRON TÚLI ROMÁNOK ÉS A ROMÁNOK STÁTUSZTÖRVÉNYEI

Romániának 1989 után¹ egyszerre kellett szembesülnie azzal, hogy az országon belül van egy magyar kisebbség, amely követeléseket fogalmaz meg a román állammal szemben, és vannak határon túli románok, akik közül a Moldovai Köztársaságban élők kiemelten fontosak Románia számára. Számos román él ma is az ország határain kívül,² akik voltaképpen két csoportba sorolhatók: egyrészt a térségben élő³ románok, akik régóta az adott területen élnek, másrészt a Romániából kivándorolt románok és azok leszármazottai. Magyarországhoz képest kevésbé látványosan, ám a rendszerváltás óta a román állam támogatja a határain kívül élő nemzetársait.⁴

A román állampolgársági törvények kirekesztők voltak 1989-ig. Az 1991-es viszont már lehetővé tette mind a román emigráció, mind a határon kívül élő románok számára a visszahonosítást, valamint a román állampolgárság kedvezményes feltételek közötti megszerzését: „A törvényt mindazonáltal alapvető nacionalista indíték is vezérelte: különösen Bukovina és Bessarábia lakosainak akarta lehetővé tenni román állampolgárságuk visszanyerését. [...] Az 1991-es, állampolgárságról szóló törvény ki nem mondott célja az volt, hogy a kettős állampolgárság az államokat elválasztó határokat átlépve, egy politikai közösségbe egyesítse az összes románt, és mint ilyen, lépést tegyen Románia és Moldávia jövőbeli lehetséges újraegyesítése felé.”⁵

Románia alkotmányának 7. szakasza kimondja a román állam felelősségét a határon kívül élő románokkal szemben: „Az állam támogatja a kapcsolatok erősítését az ország határain kívül élő románokkal és az állampolgárságuk szerinti állam törvényhozását betartva, cselekvően, fellép etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásuk megtartásáért, fejlesztéséért és kifejezéséért.”⁶

A román állam, illetve társadalom és a határon túli románok kapcsolata nem mentes sem az ellentmondásosságoktól, sem a romantikus, illetve pragmatikus megközelítésektől. A román politikai elit sok mindent – bevallottan is! – átvett a magyar kezdeményezésekből, de ahogy azt a nyugati intézményekkel is tette, sok esetben nem lépett túl a formák lemásolásán, a tartalommal történő feltöltés elmaradt.

Nehezítette a helyzetet az is, hogy a határon túli románok nagyon eltérő háttérű és motivációjú egyének lazább vagy szorosabb közösségeit alkotják, akik eltérő mértékben kötődnek Romániához, és akikhez a romániai román

közvélemény is eltérően viszonyul. Fontos különválasztani a Románia körüli őshonos és az emigráns román közösségeket.

Az előbbiekről a romániai közvélemény, illetve a politikai elit mai tagjai 1989 előtt szinte semmit nem tudtak. Itt is fontos két nagy csoportot külön vizsgálni. A moldovai köztársaságiakról még csak-csak voltak bizonyos, sokszor túlságosan romantikus elképzelések, ám a többi, határokhoz közelebb vagy távolabb elhelyezkedő, románul vagy annak bizonyos tájszólásait beszélő közösségek (vlachok, arománok a Dunától délre, illetve Szerbiában, meglenorománok Görögországban, isztrorománok Horvátországban stb.) teljesen ismeretlenek voltak a romániaiak döntő többsége számára. A moldovai köztársaságiakról elsősorban az a kép élt, hogy a román nemzet szovjet-orosz megszállás alatt élő része alig várja, hogy megszabaduljon rabigájától, és az első adandó pillanatban egyesülhessen Romániával. Erre talán meg is lett volna a lehetőség 1991-ben, majd 1992-ben, legalábbis ezt állítja Aurel Preda, volt román nagykövet és Mircea Druc, volt moldovai kormányfő.⁷ Ezt azonban cáfolta Mircea Snegur, volt moldovai elnök.⁸ Jelenleg nem állnak rendelkezésünkre megbízható adatok e vita eldöntéséhez, de kétségtelen, hogy Ion Iliescu elnöksége alatt a román állam nem sok érdeklődést mutatott a moldovai polgárok iránt. A helyzet Emil Constantinescu elnöksége alatt kezdett változni, aki maga is besszarábiai származású.

Hasonlóan felemás volt a viszonyulás az emigráns románokhoz. Ezt szintén a közelmúlt történelme határozta meg. Az első nagy emigrációs hullám rögtön az 1989. decemberi események után indult.⁹ A határok megnyitását elsőként kihasználók alkotják a Romániából származó diaszpóra talán leginkább ideológiamentes, szinte kizárólag gazdasági indíttatású rétegét. Ezután következtek az 1990-es tüntetések a hajdani állampárt második-harmadik vonalához tartozók által létrehozott új hatalom ellen, majd megtorlásul a bányászjárások következtében az országot elhagyók rétege. A kilencvenes évek első felének politikailag és gazdaságilag zűrzavaros időszakára mintegy 170 ezer polgár távozásával járt, ezeknek több mint fele 1990-ben hagyta el az országot.¹⁰ E réteg tagjai – csatlakozva a kommunista korszakban kiszöktek/emigráltak csoportjához – máig Ion Iliescu volt elnököt hibáztatják, és ez az ellenségesség odáig fajult, hogy egy 2004-es kanadai látogatása alkalmával meg is dobálták az akkor hivatalban lévő elnököt, aki aztán „retardáltak”-nak és „kretének”-nek nevezte az ellene tüntetőket.¹¹ Ezek után nem csoda, hogy 1996-ig a határon túli románok, sem az őshonosok, sem a diaszpórához tartozók, nem álltak a román külpolitika figyelmének középpontjában.

Emil Constantinescunak az „iliescui mandátumok” közé ékelődött elnöksége nem hozott túl sok változást e téren. Egyrészt azért, mert az addig halogatott reformok elodázhatatlansága a gazdaság átszervezését elkerülhetlenné tette, ami viszont több mint 3,5 millió munkahely elvesztésével járt.¹²

Másrészt olyan külpolitikai lépéseket tett, melyek bár szükségesek voltak, szembementek az addigi, és a közvélemény széles tömegei által egyedül ismert paradigmákkal. A NATO-bombázások támogatása a délszláv válság idején, az Ukrajnával aláírt és a háború előtt Romániához tartozó területek feladásának tartott alapszerződés egyre hűvösebbé tette a határon túli románok és Constantinescu viszonyát. A belpolitikai-gazdasági gondok és Constantinescunak elsősorban regionális vezetői szerepre összpontosító külpolitikája mellett a mandátum négy éve alatt már kevés idő és energia maradt a határon túli románokra.

Ennek ellenére, Constantinescu mandátuma idején születik meg Románia első státusztörvénye. Elfogadását hosszú, ám a média által alig kísért vita előzte meg. A törvénytervezetről 1997 őszén kezdődtek az egyeztetések. A 150/1998-as, *A világ bármely részén élő románoknak biztosított támogatásról* szóló törvény¹³ egy külön alapot hoz létre, amely révén a román állam – a miniszterelnök felügyelete alatt – támogatja a határain kívül élő román közösségeket.¹⁴

Emil Constantinescu korszakára és Ion Iliescu második mandátumára – 2002-ig – esett a következő nagy, elsősorban Spanyolországba és Olaszországba irányuló kivándorlási hullám, amit aztán követett a harmadik jelentős szakasz, ugyanis 2002. január 1-jétől a Schengen-övezet országaiba már vízummentesen utazhatnak a román állampolgárok. Becslések szerint ma már nagyjából 3–4 millió romániai kivándorló él külföldön, akikhez hozzá kell számítani a bizonytalan számú határon kívüli őshonos románt. A bizonytalanság abból fakad, hogy a Moldovai Köztársaság lakosságának mintegy kétharmada a népszámláláskor moldovainak vallotta magát, és csak alig több mint 2%-a románnak.¹⁵ A helyzetet tovább bonyolítja, hogy Szerbiában, Ukrajnában, Bulgáriában külön tartják nyilván a különböző tájszólást beszélő személyeket, ezzel nehezítve a „románok” pontos számának meghatározását.¹⁶

A határokon kívül élő románok számának meghatározása további nehézségekbe ütközik, mivel hozzávetőleges pontosságú adatok sem állnak rendelkezésünkre a nyugati világba vándoroltakról és azok leszármazottairól (akikről nem tudni, vajon mennyire kötődnek a román nemzeti identitáshoz), és a térség országainak népszámlálásai sem biztos, hogy iránymutatóak lehetnek. Mindazonáltal a többé-kevésbé megbízhatónak tűnő források alapján Albániában a „vlachok” vagy „arománok” száma 35–50 ezer közé tehető, ők ortodox vallásúak és a román nyelvhez hasonló nyelvjárást beszélnek. 1991 után megalakították az Albániai Arománok Egyesületét, amely az aromán kultúra támogatását kéri az albán kormánytól. Bulgáriában mintegy ötezren vannak a vlachok, Macedóniában pedig körülbelül nyolcezren. A Vlach Liga megalakításával kulturális célokat tűztek ki. Szerbiában és Montenegróban a legutóbbi népszámlálás szerint 42 331 román él (többségük, 38 832-en, a

Vajdaságban),¹⁷ és 1921 óta létszámuk a felére csökkent.¹⁸ Ukrajnában 135 ezer román és 325 ezer moldovai él a népszámlálás szerint. Magyarországon a népszámlálás mintegy tízezer románt mutatott ki, a román szervezetek azonban 25 ezerre teszik a magyarországi románok számát.¹⁹

A moldovai (besszarábiai) románok helyzetében alapvetően Traian Băsescu elnök 2004-ben kezdődő mandátumai alatt következett be változás, aki már beiktatását követően Románia külpolitikájának egyik elsődleges céljaként határozta meg a határon túli románok és kifejezetten a moldovai románok fókuszba helyezését. Tette ezt – természetesen – a maga voluntarista módján, melyből nem hiányoztak a barokkos túlzások sem – a román diplomaták előtti 2005-ös beszédében 22 millió romániai és 8 millió határon túli románról (így! – a szerz.) beszélve²⁰ –, sem a látványos gesztusok, kezdve a politikai alapszerződés aláírásának megtagadásával a Moldovai Köztársaság esetében, egészen a külföldi szavazási körülmények, lehetőségek megváltoztatásáig és a román állampolgárság könnyített megadásáig.

Traian Băsescu hamar felismerte, hogy a határon túlra történelmileg, illetve politikai/gazdasági okok miatt került nagyszámú román vagy románajkú személyek közösségei fontos szerepet játszhatnak a belpolitikai harcban. A kérdés megközelítésének haszonelvűségét alátámasztani látszik az a tény, hogy bár Traian Băsescu 1989 után folyamatosan jelen volt a nagypolitikában és fontos kormányzati tisztségeket is betöltött, elnöksége előtt nem mutatott különösebb érdeklődést a határon túli románok iránt. Ezzel szemben megválasztása után, mint írtuk, már az első pillanatoktól kezdve fontos szerepet szánt ennek az ügynek a mandátumában/mandátumaiban. Ám a határon túli románok szerepének választói, illetve pénzt hazaküldő tevékenységükre történő leszűkítése csak újabb bizonyítéka annak, hogy a több évtizedes hallgatás és elhallgatás következménye az ötletek és elképzelések hiánya – stratégiáról már nem is beszélve! –, ami a határon túli románokat illeti.

Ez a koncepciótlanság tapasztalható volt a határon túli magyarokkal kapcsolatos kezdeményekkel szembeni érvelés, politikai cselekvés logikátlanságában, a határon túli románok számára biztosított források elégtelenségében. A román hivatalos érvelésben szinte követhetetlenül keveredik a „román nemzet” állampolgársági és etnicista megközelítése, ami gyakran elutasító/vitató reakciókat vált ki, elsősorban a magyar nemzeti közösségből. Erre példa, hogy míg a román állam már az előző évszázad kilencvenes éveitől etnikai megközelítés alapján biztosított román állampolgárságot elsősorban a moldovai köztársasági polgároknak, a 2004-es, kettős állampolgárságról szóló népszavazás kampányában az akkori román kormányfő, Adrian Năstase, de Mircea Geoană külügyminiszter is – besegítve Gyurcsány Ferenc ellenkampányának – Velencei Bizottsággal és román ellenlépésekkel fenyegettek: „Nekünk nem tetszik, ha a Fidesz vagy bármely magyarországi párt Románia területén játszadozik. Ha választósdit akarnak játszani, tegyék,

de egyetlen román állampolgárt se keverjenek bele, nemzetiségétől függetlenül” – válaszolta újságírói kérdésre meglehetősen ingerülten a miniszterelnök.²¹

Ugyanakkor a 2009 közepén már választási kampányban lévő Traian Băsescu elnök gyorsított eljárást ígért a moldovai köztársaságiaknak, akik – szerinte – év eleje óta már 600 ezer aktát nyújtottak be Románia kisjenői (Chişinău) nagykövetségén, ami azt jelenti, hogy összesen 800 ezer és egymillió fő közötti létszámban nyújtottak be kérelmet egy négymilliós országban,²² nem kis riadalmat váltva ki az EU-ban, a 2008–2010-es időszakban körülbelül 30 ezer személy kapta meg a román állampolgárságot.²³ Az azt megelőző másfél évtizedben román állampolgárságot szerzők száma sem haladja meg valószínűleg a 150 ezer főt.

Hasonló a helyzet a határon túli románok anyagi támogatásának terén is. A Határon Túli Románok Főosztálya (DPR) 2007-ben még 21 177 000 lejből gazdálkodott, ám az ezt követő években folyamatosan csökkent a rendelkezésre álló forrás. Így 2008-ban a költségvetése 13 300 000, 2009-ben 7 500 000, 2010-ben viszont már csak 6 750 000 új lej, vagyis nagyjából 1,5 millió euró volt.²⁴ Összehasonlításképpen a Bethlen Gábor Alap az idén 11 milliárd forintból, vagyis nagyjából 40 millió euróból gazdálkodik.²⁵

A határon túli románok szavazói potenciáljának túlhangsúlyozása (elsősorban a fő haszonélvezők, Traian Băsescu és a Demokrata-Liberális Párt – PDL részéről) szintén nem használt az ügynek. A 2009-es elnökválasztáson tapasztalt rekordméretű határon túli szavazat oda vezetett, hogy egyre több, elsősorban szociáldemokrata képviselő fejezte ki egyet nem értését ezzel a gyakorlattal.²⁶ A fő ellenzéki pártok, a Szociáldemokrata Párt (PSD) és a Nemzeti Liberális Párt (PNL) „társadalmi beágyazottságának” hiánya a határon túli románok körében, illetve a PDL által e téren szerzett lépéselőny valószínűleg e kérdés újbóli napirendre tűzéséhez fog vezetni a 2012-es parlamenti választások közeledtével.

Ezek után nem nagyon lehet csodálkozni azon, hogy a határon túli románokra vonatkozó státusztörvény vitája a médiában teljesen érzékelhetetlen volt, a parlament falai között is csak annyiban, hogy Traian Băsescu elnök visszaküldte a törvényt, mert pontatlannak tartotta a határon túli románok meghatározását. A törvénytervezet tökéletesen tükrözi mindazokat a tisztázatlanságokat, melyek e területen a román politikai elitben és a közvéleményben is léteznek.²⁷ A Külügyminisztérium által benyújtott törvény talán legátfogóbb kritikáját Vlad Cubreacov moldovai politikus, PPCD-alelnök (Kereszténydemokrata Néppárt) készítette el,²⁸ a két törvény összehasonlítását pedig Ionuț Apahideanu végezte el.²⁹

Az első román státusztörvény (1998)

Románia parlamentje az alkotmány 7-es paragrafusára hivatkozva hozta meg saját státusztörvényét.³⁰ A törvény a világ bármely részén élő románokról szól, és nem tesz különbséget a szomszédos országokban élő románok és a máshol élő románok között (1. cikk (1) A más államok területén élő román közösségek támogatását célzó akciók finanszírozásának a biztosítása céljából létrejön a miniszterelnök rendelkezésére álló alap). A törvény semmilyen közjogi (vagy bármilyen jogi) kapcsolatot nem létesít a román állam és a Románia határain kívül élő románok között. A törvény nem határozza meg a személyi hatályt. Halász Iván és Majtényi Balázs kiemelik: „A román jogszabály általában a külföldön élő románokról, illetve azok közösségeiről beszél. A román törvény szövegéből így az következik, hogy a határon túli román közösségeket a törvény által a részükre biztosított kollektív jogok alanyaiként kezeli.”³¹ A román törvényben nincs szó semmilyen köztes („ajánlószervezet”) szervezetről vagy intézményről, amely a román állam és a határon túli román egyének közötti viszonyt határozná meg. A törvényt – valamelyest elfogultan – elemző szerző³² hangsúlyozza, hogy a román állam nem létesített semmilyen kapcsolatot a határon túli kisebbségeivel (azoknak vezetőivel), hanem a kétoldalú egyezmények keretében támogatja a román kisebbséghez tartozókat. Hasonlóképpen, a román törvény nem rendelkezik – a magyar vagy a szlovák törvényhez hasonlóan – jogosultságok vagy nemzetiséget igazoló igazolvány kiállításáról.

A román törvény nem tartalmaz egyértelmű utalást a személyi hatályra vonatkozóan.³³ A törvény hatálya alá eső személynek külföldön – bárhol a világon – kell tartózkodnia. A nyelvtudás nem szerepel a kritériumok között, és kulturális öntudatot sem vár el a román törvény.

A román jogszabály legfeljebb kerettörvényként értelmezhető. A célok megvalósítását a törvény más szervezetek hatálya alá tette. A törvény nem rendelkezik utazási, munkavállalási, társadalombiztosítási vagy egészségügyi kedvezményekről. A törvény csupán a Romániában tanulmányokat folytató hallgatók számára biztosít ingyenes szállást diákszállókban. A törvény nem rendelkezik a más államok területén nyújtható kedvezményekről.

A források felhasználása tekintetében a 2. cikkely tág értelemben határozza meg a támogatás irányait: a) az iskolák, azaz a román tannyelvű oktatás támogatását célzó akciókra; b) kulturális és művészeti akciókra; c) ifjúsági akciókra; d) egyéni segítyezésre rendkívüli egészségügyi helyzetekben; e) polgári nevelési akciókra; f) az együttműködési programokban előirányzott más célokra.

A határon túli románok támogatásáért több minisztérium – Külügyminisztérium, Művelődés és Vallásügyi Minisztérium, Tanügyminisztérium – volt felelős. 2001-ben létrehozták a Világszerte Élő Románok Támoga-

tásáért Minisztériumközi Bizottságot, amely a Kormány tanácsadó testületé-
ként működik.³⁴ A törvény által létrehozott támogatási struktúrát, valamint
a támogatások megvalósulását Kiss Ágnes mutatja be alapos tanulmányai-
ban.³⁵

Az új román státusztörvény (2007)

Új román státusztörvény születik 2007-ben.³⁶ Az új törvény létrehozását első-
sorban az indokolta, hogy a 2000-es évek elejétől jelentős számú román
(állampolgár) távozott külföldre. A korábbi törvényben – mint Kiss Ágnes
írja – az intézményi struktúrában „két ág különíthető el. Az egyik általában
a határon túli románokkal foglalkozik, a másik pedig kifejezetten a Moldova-
politika végrehajtását szolgálja. Az előbbi keretében az intézmények belső
struktúrájában észrevehető a határon túli román közösségekkel való diffe-
renciált foglalkozás, a szomszédos országokban élő kisebbségek és a diasz-
póra számára külön hivatalokat hoztak létre. A Moldovába irányított prog-
ramszerű támogatásban majdnem minden minisztérium részt vett.”³⁷ Az új
törvény hangsúlyosan figyelembe veszi a Nyugat-Európában munkát vállal-
lókat, akiknek egy része minden valószínűség szerint nem szándékszik visz-
szatérni Romániába.

A törvény a világ bármely részén élő románokra vonatkozik, akik szaba-
don választották román identitásukat, legyen szó akár azokról, akik román
származásúak (a törvény a román etnikum fogalmat használja) vagy a román
kultúrához tartóznak tekintik magukat. A 2007-ben elfogadott, majd 2008-
ban egy kormányhatározattal módosított 299-es státusztörvény pontatlan és
a román törvényalkotásra sokszor jellemző romantikus, publicisztikaszerű
megfogalmazásaival számos kérdésben inkább zavart kelt, mint megoldáso-
kat nyújt. Már maga a „határon túli románok” („români de peste hotare” – a
Szerz.) kifejezés helyett használt „világszerte élő románok” („români de pre-
tutindeni” – a Szerz.) megfogalmazás is ebbe a kategóriába tartozik, hiszen
ez azt jelentené, hogy a törvény a Románia jelenlegi határain belüli romá-
nokra is vonatkozna, ezzel a törvény szövege önmagával kerül ellentétbe,
egyazon bekezdésen – 1. cikk a) – belül. Szintén aggályos, hogy a törvény
bevezeti a „román nyelvi és kulturális pillér” („filon lingvistic și cultural ro-
mân” – a Szerz.) fogalmát, megválaszolatlanul hagyva a kérdést, hogy pon-
tosan mit értenek ez alatt.³⁸ A törvény két csoportba osztja a világ bármely
részén élő románokat: 1. akik Romániával szomszédos országban kisebbség-
ben élnek; 2. a kivándorolt románok, és azok leszármazottai, függetlenül
attól, hogy megtartották vagy nem román állampolgárságukat. A törvény
hangsúlyozza, hogy Románia támogatásokat a kétoldalú szerződések, meg-
egyezőések alapján nyújt, amelyeket azokkal az országokkal köt, amelyekben

románok élnek. Itt hivatkozik a törvény a Velencei Bizottság és a Kisebbségi főbiztos ajánlásaira.³⁹ A törvény célja – és ez egyben kötelességet ró a román hatóságokra – a román identitás, kultúra, nyelv megőrzése és támogatása. A törvény azokat a reprezentatív szervezeteket is támogatja, amelyek Románia jó image-ének terjesztését tűzték ki célul.

A törvény értelmében a világ bármely részén élő románoknak joguk van tanulni Románia bármely oktatási intézményében, ösztöndíjakra pályázhatnak, a román állampolgárokkal azonos feltételekkel. Ingyen látogathatják a kulturális közintézményeket, valamint a nemzeti örökség helyeit. Ugyanakkor, a külföldön élők pályázhatnak olyan oktatási támogatásokra – iskolák és egyházi épületek építésére, tankönyvtámogatásra –, amelyet az adott országban vehetnek igénybe. Támogatásért lehet folyamodni kulturális, vallási, hagyományőrző, művészeti rendezvényekhez, amelyeket az adott országban rendeznek meg. A támogatások egy részére azok is pályázhatnak, akik nem román etnikai származásúak.

A törvény 5. paragrafus 5. cikkelye a román hatóságokat arra kötelezi, hogy kísérik figyelemmel a külföldön dolgozó románok jogait, és amennyiben ezek csorbulnak, úgy lépjenek fel érdekükben.

A román státusztörvény végrehajtásáért a Külügyminisztérium felel, tevékenységét a Világ Bármely részén élő Románok Hivatala (Departamentul pentru Relațiile Românilor de Pretutindeni – DRRP) koordinálja. A hivatalt egy államtitkár vezeti, akit a miniszterelnök nevez ki.

A 2010. január 6-i kormányhatározat értelmében újraszervezik a Világ Bármely részén élő Románok Hivatalát.⁴⁰ A hivatal feladatai közé tartozik a törvény végrehajtása stratégiájának kidolgozása, a romániai – határon túli románokra vonatkozó – törvényi szabályozás, valamint a támogatások adminisztrálása.

A törvény hatálybalépésével egy időben érvényét veszítette az 1998-as román státusztörvény.

Összegzés

A román státusztörvények elfogadását nem övezte intenzív belpolitikai vita. Ez különösképpen az első státusztörvény elfogadására igaz. A második státusztörvény sem gerjesztett belpolitikai konfliktusokat, viszont Traian Băsescu elnök politikai tematizálása, illetve az a tény, hogy számos román hagyta el az országot, új helyzetet teremtett. A romániai köztudatba – részben a hírek által, részben pedig a személyes információk által – bekerültek a külföldön élő románok. A román közvélemény ma sokkal inkább tudatában van annak, hogy számos román él külföldön, mint az első státusztörvény elfogadásának időszakában.

A román törvényhozók sokat „tanultak” a magyar státusztörvényből, illetve annak nemzetközi visszhangjából. A 2007. évben elfogadott törvény célja elsősorban az utóbbi évtizedekben letelepedett románok nemzeti, kulturális identitásának megőrzése. Természetesen az sem tagadható, hogy a határon túli románokkal való törődés belpolitikai célokat is szolgál. Egyrészt több millió romániai lakosnak rokonai dolgoznak külföldön, másrészt pedig a romániai választási törvény biztosítja a külföldön élők számára a szavazati jogot. A 2008-as elnökválasztáskor Băsescu elnök a román diaszpóra szavazatainak is köszönhetően győzött az elnökválasztáson.

Az új román státusztörvény, Románia állampolgársági törvénye és gyakorlata, a határon túliaknak választójogot biztosító törvénye jelzi, hogy Románia aktivizálódott a határon túli románokkal való viszony tekintetében. Nem állíthatjuk, hogy jól megfogalmazott nemzetstratégia áll az elgondolások mögött – talán inkább politikai törekvésnek tekinthetők az intézkedések –, de a törvényi keretek, a politikai szándék megfelelő alap – amennyiben ez jelentősebb anyagi támogatással is jár majd – egy koherens román nemzetpolitika működtetéséhez.

Jegyzetek

- ¹ A történelmi kontextusról L.: KÁNTOR Zoltán: Románia a homogén nemzetfelfogástól az „európai nemzet” felé?, in: KISS J. László (szerk): *Identitás és külpolitika Közép- és Kelet-Európában*, Teleki László Alapítvány, Budapest, 2003; KÁNTOR Zoltán: Románia és a határain kívül élő románok, In: HALÁSZ Iván – MAJTÉNYI Balázs – SZARKA László (szerk.): *Ami összeköt? Státustörvények közel s távol*, Gondolat, Budapest, 2004.
- ² Egyes becslések szerint számuk tíz millióra tehető, ez azonban nem megalapozott. L.: ZIGU, Ornea: Româniile din jurul granițelor țării, *Dilema*, Nr. 313, 1999. február 5–11.
- ³ A térségben élő románok között is különbséget kell tennünk, elsősorban aszerint, hogy éltek-e valaha a román állam területén, befolyást gyakorolt-e rájuk a román nemzetépítés. Ez utóbbiak főleg a Balkánon élnek, és ők azok, akik éreznek ugyan kötődést valamilyen szinten a román nemzethez, de magukat esetleg vlahoknak vagy arománoknak határozzák meg.
- ⁴ A támogatáspolitikát részletesen bemutatja: KISS Ágnes: Románia határon túli román-ságpolitikája az 1990–2004 között hatályos jogszabályok tükrében, *Magyar Kisebbség*, 2005/1–2.
- ⁵ IORDACHI, Constantin: Állampolgárság és nemzeti identitás Romániában, *Regio*, 2000/3. (52. sz.).
- ⁶ Románia 1991. évi Alkotmánya 7. szakasz. Ezt a szakaszt a 2003-as alkotmánymódosítás nem érintette.

- ⁷ A cikk eredetileg a mostanra megszűnt *Gardianul*ban jelent meg, de több más forrás is közli: <<http://www.opinii.md/articol/2300/iliescu-a-refuzat-in-1991-oferta-de-unire-a-moldovei-cu-romania/>> (letöltve: 2011. 02. 25.)
- ⁸ M. Snegur: Mărturiile ambasadorului Aurel Preda nu sunt adevărate, <<http://politicom.moldova.org/news/m-snegur-mrturiile-ambasadorului-aurel-preda-nu-sunt-adevarate-203454-rom.html>> (letöltve: 2011. 02. 25.)
- ⁹ Itt most nem tárgyaljuk a kivándoroltak etnikai összetételét, hanem kizárólag a román nemzetiségűek helyzetét vizsgáljuk.
- ¹⁰ Romania, *Focus Migration*, 2007/9, <<http://www.focus-migration.de/index.php?id=2515&L=1>> (letöltve: 2011. 02. 25.)
- ¹¹ Iliescu și Theodorescu despre demonstrații români din Canada: „Retardați și cretini!”, *Evenimentul Zilei*, 2004. szeptember 21. <<http://www.evz.ro/detalii/stiri/iliescu-si-theodorescu-despre-demonstrantii-romani-din-canada-retardati-si-cretini-662451.html>> (letöltve: 2011. 02. 25.)
- ¹² Romania. *Focus Migration*...
- ¹³ 1998. július 15. Magyarul: Törvény támogatás nyújtásáról a nagyvilág román közösségeinek 1. szakasz, *Románia Hivatalos Közlönye*, 1998. augusztus 3.
- ¹⁴ A törvény alapján a román állam kulturális és oktatási támogatásokat nyújthat. Különleges esetekben egészségügyi támogatásban is részesülhetnek a határon kívül élő románok. A támogatások elosztásáról egy végrehajtó, *A nagyvilág román közösségeinek támogatását célzó minisztériumközi tanács* dönt.
- ¹⁵ Románia magyar szemmel, <http://eres.blog.hu/2010/11/29/moldovai_valasztasok_folyt_kov_1_resz> (letöltve: 2011. 02. 25.)
- ¹⁶ 250 000 de români sunt lipsiți de drepturile elementare în Valea Timocului, *Adevărul*, 2011. február 9. Interjú Eugen Tomackal, a Határon Túli Románok Főosztályának vezetőjével: http://www.adevarul.ro/actualitate/eveniment/Valea-Timocului-lipsiti-drepturile-elementare_0_423558223.html> (letöltve: 2011. 02. 25.); magyarul, kommentárral: http://eres.blog.hu/2011/02/09/roman_roman_vizony_avagy_a_bukaresti_kettos_merce> (letöltve: 2011. 02. 25.), http://eres.blog.hu/2011/02/09/roman_roman_vizony_avagy_a_bukaresti_kettos_merce_2> (letöltve: 2011. 02. 25.), http://eres.blog.hu/2011/02/09/roman_roman_vizony_avagy_a_bukaresti_kettos_merce_3> (letöltve: 2011. 02. 25.)
- ¹⁷ BRIZA, Jan: *Minority Rights in Yugoslavia*, Minority Rights Group, London, 2000, 17. p.
- ¹⁸ *Uo.*, 24. p.
- ¹⁹ *Word Minority Directory*, Minority Righty Group International, London, 1997.
- ²⁰ DAMIAN, George: Prioritățile zero ale României, *Hotnews.ro*, 2005. augusztus 31. <<http://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1212301-prioritatile-zero-ale-romaniei.htm>> (letöltve: 2011. 02. 25.)
- ²¹ ROSTÁS Szabolcs: Nástase az állampolgárság ellen – Bukarest ellenlépéseket tervez a „19. századi” intézménnyel szemben, *Krónika*, 2004. december 2.
- ²² Cetățenia Româna pentru cetățenii Moldoveni, <<http://vize.ablog.ro/2009-05-20/cetatenia-romana-pentru-cetatenii-moldoveni.html>> (letöltve: 2011. 02. 25.)

- ²³ POPA, Stela: *10 PUNCTE IMPORTANTE despre redobândirea cetățeniei române*, <<http://stelapopa.unimedia.md/2010/09/24/12312/>> (letöltve: 2011. 02. 25.)
- ²⁴ Mădălin Necșuțu: Etnicii nababi și românii uitați prin lume, *Curentul*, 2010. október 12. <<http://www.curentul.ro/2010/index.php/2010101249943/Actualitate/Etnicii-nababi-si-romanii-uitati-prin-lume.html>> (letöltve: 2011. 02. 25.)
- ²⁵ 11 milliárd forintból gazdálkodhat idén a Bethlen Gábor Alap, *Transindex*, <<http://vilag.transindex.ro/?hir=14466>> (letöltve: 2011. 02. 25.)
- ²⁶ NICOLEA, Andreea: PSD va contesta rezultatele. Apoi se va ocupa de Geoană, *România Liberă*, 2009. december 8. <<http://www.romanalibera.ro/actualitate/politica/psd-va-contesta-rezultatele-apoi-se-va-ocupa-de-geoana-171960.html>> (letöltve: 2011. 02. 25.)
- ²⁷ A törvény keletkezésének módja is inkább a különböző hatalmi központok közötti politikai harc tükré, mint a határon túli románok helyzetével kapcsolatos törődés. 2006-ban két tervezet is a törvényhozás elé került, az egyiket a Külügyminisztérium, a másikat hat szociáldemokrata (PSD) parlamenti képviselő nyújtotta be.
- ²⁸ CURBEACOV, Vlad: *Zece întrebări pe marginea Legii privind sprijinul acordat românilor de pretutindeni*, <<http://cubreacov.wordpress.com/2009/05/08/zece-intrebări-pe-marginea-legii-privind-sprijinul-acordat-romanilor-de-pretutindeni/>> (letöltve: 2011. 02. 25.)
- ²⁹ APAHIDEANU, Ionuț: *Două proiecte de lege privind românii de pretutindeni: MAE versus PSD*, <http://ro.altermedia.info/minoritati/doua-proiecte-de-lege-privind-romanii-de-pretutindeni-mae-versus-psd-i_4461.html> (letöltve: 2011. 02. 25.), <http://ro.altermedia.info/minoritati/dou-proiecte-de-lege-privind-romanii-de-pretutindeni-mae-versus-psd-ii_4481.html> (letöltve: 2011. 02. 25.), <http://ro.altermedia.info/minoritati/dou-proiecte-de-lege-privind-romanii-de-pretutindeni-mae-versus-psd-iii_4499.html> (letöltve: 2011. 02. 25.)
- ³⁰ Törvény támogatás nyújtásáról a nagyvilág román közösségeinek, 150/1998. törvény, *România Hivatalos Közlönye*, 265. szám, 1998. július 16. (a törvényt 1998. július 7-én fogadták el), <http://www.kettosallampolgarsag.mtaki.hu/statusz/stv_01.html> (letöltve: 2011. 02. 25.)
- ³¹ HALÁSZ Iván – MAJTÉNYI Balázs: A magyar és a szomszédos államok „státustörvényei”, *Kisebbségkutatás*, 2001/3. sz., 470–479. p.
- ³² AURESCU, Bogdan: Romanian legislation on kin-minorities, in: *The protection of national minorities by their kin-state*, Council of Europe Publishing, 2002, 179. p. (A szerző a román törvény pozitívumait emeli ki a magyar státustörvényvel szemben.)
- ³³ 1998. július 15. Magyarul: Törvény támogatás nyújtásáról a nagyvilág román közösségeinek 1. szakasz, *România Hivatalos Közlönye*, 1998. augusztus 3.
- ³⁴ Comitetul interministerial pentru sprijinirea românilor de pretutindeni. 876/2001. kormányhatározat, MOR, 575. szám, 2001. szeptember 14.
- ³⁵ KISS Ágnes: Románia határon túli románságpolitikája az 1990–2004 között hatályos jogszabályok tükrében, *Magyar Kisebbség*, 2005/1–2.; KISS Ágnes: Románia határon túli nemzetpolitikája: a magyarországi románok támogatása (1995–2005), In: BODÓ Barna (szerk.): *Romániai Magyar Évkönyv 2006*, Fundația Diaspora – Editura Marineasa, Temesvár, 2007.

³⁶ Legea Nr. 299./2007 privind sprijinul acordat românilor de pretutindeni.

³⁷ Kiss Ágnes: Románia határon túli románságpolitikája...

³⁸ A törvény szövege elérhető: <http://www.dprp.gov.ro/wp-content/uploads/2010/03/L-299-din-2007_pag-12.pdf> (letöltve: 2011. 02. 25.)

³⁹ Ezek az ajánlások a magyar státusztörvény nemzetközi vitája során születtek.

⁴⁰ HG 27/2010 privind organizarea și funcționarea Departamentului pentru Românii de Pretutindeni.